

POSTANOWIENIE

Dnia 4 grudnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Plóciennik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jacek Błaszczyk

SSN Włodzimierz Wróbel

Protokolant Anna Janczak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Józefa Gemry,
w sprawie **K. W.**

skazanego z art. 279 § 1 k.k. i innych

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 4 grudnia 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich - na korzyść

od wyroku Sądu Rejonowego w S.

z dnia 10 września 2012 r., sygn. akt II K (...),

**oddala kasację jako oczywiście bezzasadną, a wydatkami
postępowania kasacyjnego obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 10 września 2012 r., sygn. akt II K (...). dpo, K. W.:

- I. został uznany za winnego popełnienia ciągu czterech przestępstw z art. 279 § 1 k.k. i art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k. przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k., za co na podstawie art. 279 § 1 k.k., art. 14 § 1 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k. i przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k. wymierzono mu karę roku pozbawienia wolności;
- II. został uznany za winnego popełnienia ciągu dwóch przestępstw z art. 279 § 1 k.k. i art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k. przy zastosowaniu art. 91

§ 1 k.k., za co na podstawie art. 279 § 1 k.k., art. 14 § 1 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k. i przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k., wymierzono mu karę roku pozbawienia wolności;

- III. został uznany za winnego czynu z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 279 § 1 k.k., art. 283 k.k. i art. 288 § 1 k.k. przy zastosowaniu art. 11 § 2 k.k., za co na podstawie art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzono mu karę 3 miesięcy pozbawienia wolności;
- IV. został uznany za winnego ciągu dwóch przestępstw z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k., za co na podstawie wskazanych przepisów wymierzono mu karę 3 miesięcy pozbawienia wolności;
- V. na podstawie art. 91 § 2 k.k. w zw. z art. 86 § 1 k.k. Sąd wymierzył oskarżonemu karę łączną roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, a na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie tej kary warunkowo zawiesił na okres próby 3 lat;
- VI. na podstawie art. 63 § 1 k.k. Sąd zaliczył oskarżonemu na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności okres zatrzymania oskarżonego – na wypadek zarządzenia wykonania kary;
- VII. na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązano oskarżonego do naprawienia szkody przez zapłatę na rzecz pokrzywdzonych określonych kwot w terminie 10 miesięcy od dnia uprawomocnienia się wyroku.

Opisane orzeczenie zostało wydane na posiedzeniu, po uwzględnieniu opartego o przepis art. 335 § 1 k.p.k. wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy.

Wyrok Sądu Rejonowego nie został zaskarżony przez strony postępowania i uprawomocnił się w dniu 17 września 2012 r.

Kasację od całości wyroku, działając na korzyść skazanego, wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, który powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k. zarzucił „rażące naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 79 § 2 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), polegające na prowadzeniu postępowania przeciwko K. W. bez udziału obrońcy w sytuacji, gdy wobec tego oskarżonego zachodziły okoliczności utrudniające obronę, co winno skutkować obligatoryjnym udziałem obrońcy w tym postępowaniu karnym, co stanowi bezwzględną przyczynę

odwoławczą, wskazaną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.” i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej K. W. i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi, do ponownego rozpoznania.

W toku rozprawy kasacyjnej prokurator wniósł o rozważenie wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. i ewentualne uchylenie zaskarżonego orzeczenia na tej podstawie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście bezzasadna.

Jak wynika z treści zarzutu i uzasadnienia kasacji, skarżący utrzymuje, że w toku postępowania sądowego skazany musiał mieć obrońcę, ponieważ istniały okoliczności utrudniające obronę. Okoliczności te miały wynikać z faktu, że skazany w toku postępowania przygotowawczego wyjaśnił, że nie umie pisać i czytać, potrafi się natomiast podpisać. Zważywszy, że postępowanie karne charakteryzuje się zasadą pisemności, w ocenie skarżącego, analfabetyzm skazanego wykluczał samodzielną obronę i pełną realizację przysługujących skazanemu uprawnień procesowych, co w konsekwencji nakładało na Sąd obowiązek wyznaczenia mu obrońcy z urzędu na podstawie art. 79 § 2 k.p.k. Zignorowanie opisanych okoliczności pociągnęło za sobą wystąpienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. – oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 k.p.k.

Zgodnie z art. 79 § 2 k.p.k. oskarżony musi mieć obrońcę, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne (w odniesieniu do przesłanek z art. 79 § 1 k.p.k.) okoliczności utrudniające obronę. W świetle utrwalonego orzecznictwa, akceptowanego przez skład orzekający w rozważanej sprawie, o zaistnieniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 12 k.p.k. można mówić jedynie wtedy, gdy sąd, przed którym toczy się postępowanie, uzna, że oskarżony musi mieć obrońcę ze względu na okoliczności utrudniające obronę, a następnie prowadzi postępowanie, nie wyznaczając obrońcy z urzędu, pomimo że oskarżony sam obrońcy nie ustanowił. Dla stwierdzenia, że ta bezwzględna przyczyna odwoławcza wystąpiła, nie wystarczy wykazać, iż w realiach rozpatrywanej sprawy zachodziły przesłanki obrony obligatoryjnej,

o jakiej mowa w art. 79 § 2 k.p.k. Obligatoryjność obrony powstaje bowiem dopiero w wyniku sądowego uznania, że oskarżony musi mieć obrońcę. Decydujące znaczenie w tym zakresie ma zatem ocena organu procesowego, a nie subiektywna ocena obrońcy, czy stron postępowania [zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2016 r., IV KK 4/16, Lex nr 2008749 i z dnia 26 kwietnia 2017 r., IV KK 107/17, Lex nr 2298309, a także K. Eichstaedt (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz, (red.) D. Świecki, Warszawa 2017, Tom I, s. 399 – 400; H. Paluszkiewicz (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz, (red.) K. Dudka, Warszawa 2018, s. 218).

W realiach rozważanej sprawy organ procesowy nie stwierdził, że skazany musi mieć obrońcę z powodu okoliczności utrudniających obronę, zatem prowadzenie postępowania sądowego w sytuacji, w której nie wyznaczono skazanemu obrońcy z urzędu nie uzasadnia podniesienia obrazy art. 79 § 2 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

Niejako na marginesie należy zauważyć, że przedmiotem postępowania były nieskomplikowane w sensie ontycznym czyny, a po ujawnieniu w trakcie postępowania przygotowawczego okoliczności, iż skazany nie umie czytać i pisać, przesłuchujący K. W. policjant odczytał mu sporządzony protokół. Nie można również tracić z pola widzenia faktu, że zaskarżone kasacją rozstrzygnięcie było konsekwencją porozumienia zawartego między skazanym a prokuratorem, które zaowocowało złożeniem stosownego wniosku w oparciu o przepis art. 335 § 1 k.p.k. Fakty te nasuwają zasadnicze wątpliwości co trafności tezy, że w związku z analfabetyzmem skazanego istniały realnie okoliczności utrudniające samodzielną obronę.

Zgodnie z art. 536 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, a w zakresie szerszym jedynie w wypadkach określonych w art. 435, 439 i 455 k.p.k. Poczynienie powyższej uwagi było konieczne z dwóch powodów. Po pierwsze, przepis ten wyklucza możliwość rozważania braku wyznaczenia skazanemu obrońcy przez pryzmat naruszenia innych, niż omówione dotychczas, przepisów postępowania. Po drugie, przywołana regulacja pozwala na odniesienie się do sugestii wyrażonej przez prokuratora w toku rozprawy kasacyjnej, iż w toku postępowania sądowego zaistniał

bezwzględny powód odwoławczy z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. Ostatni z przywołanych przepisów stanowi, że oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona. Wskazana wątpliwość musi być uzasadniona, na co wskazuje przepis, co oznacza, iż winna znajdować oparcie w dowodach i okolicznościach sprawy. W konsekwencji wątpliwość ta winna mieć charakter realny. W rozważanej sprawie trudno doszukać się okoliczności uzasadniających powzięcie wątpliwości co do poczytalności skazanego. W szczególności nie mogą ich stanowić ani jego analfabetyzm ani fakt, że uczył się w szkole specjalnej. Za niewystarczającą uznać należy także informację zawartą w uzasadnieniu kasacji, wskazującą na fakt, iż w postępowaniu wykonawczym ustalono, że skazany jest osobą upośledzoną umysłowo w stopniu umiarkowanym, skoro w nadzwyczajnym środку zaskarżenia okoliczność ta nie stanowiła podstawy do zarzucenia obrazy art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z 79 § 1 pkt 3 k.p.k. W tym stanie rzeczy sugestia prokuratora, że w toku postępowania sądowego doszło do zaistnienia innej, niż zarzucona w kasacji, bezwzględnej przyczyny uchylenia wyroku, nie znajduje uzasadnienia.

Kierując się powyższym orzeczono, jak w wyroku.

ał